QVÆSTIO MEDICA

CARDINALITIIS DISPVTATIONIBVS MANE DISCVTIENDA

IN SCHOLIS MEDICORVM DIE IOVIS XX. MARTII.

M. GILBERTO PVYLON, Doctore Medico, Præſide.

An tuberum quam fungorum eſus tutior?

CALOR nativus functionum & operum naturæ author otium ſui non novit, agendo deterit, à quo fovetur & ſuſtentatur: delibatæ integritatis detrimentum continuò reparare ſatagit, id præſtat etiam cum fœnore, aëre, potu & cibo, illius nullus eſt appetitus, quia jugis neceſſitas; patulas idcirco nares conſtruxit non minus prudens, quam provida natura; horum duplex, objecto formali diſcretus; naturalis unus, animalis alter; ille ſine, hic cum prævio indigentiæ ſenſu; ille unicuique corporis parti proprius, & in illius uſum tantùm comparatus; hinc ejus & partium inter ſe natura diſcrepantium par omnino numerus; vel toti corpori non modo utilis, ſed & planè neceſſarius; & is in viſcere nutritio principe ſedem habet: animalis duplex, ſenſitivus uni ſuperiori orificio ventriculi ingenitus; & rationalis, cerebri inquilinus. Omnis ut conveniens alimentum ſectetur, ineptum deſerat, aut noxium reſpuat, rectore opus habet. Naturalis naturæ inſtinctu nec erroris aut fallaciæ umquam reo ducitur: ſenſitivus & rationalis cognitione; ſenſitivi dux imaginatio; rationalis moderamini præeſt intellectus. Omnis appetitus, ut idoneo alimento frui valeat, illi uniri debet (ſecus quam in ſenſibus) per ſe nullus poteſt: idcirco vim motivam ſibi ſubordinatam habet, & in illam herile imperium exercet. Naturali conveniens id eſt, quod parti, cui inſidet, amicum & conſociale; ſenſitivo, quod delectat, hoc unum novit & illi proponit imaginatio; rationali, quod utile vel honeſtum: hinc imperiorum utriuſque appetitus animalis pugna (niſi fortuito jucundum cum utili & honeſto coincidat) ſin contra prorſus adverſetur, quo tunc ſe convertet vis illa? Cui nefas perinde eſt alterutrius detrectare imperium; dignitate præſtantiori obſequioſam non ſe præſtabit, ſed fortiori cedet: hinc illa hominum temperantium lucta præcipua eſt, ut inter bibendum & edendum inſidiantis & inhiantis cupiditatis laqueis non ſinant ſe irretiri: ne dum leviora corporis damna reſarcire coguntur, graviora incauti inferant animæ. Quam longe alia mens eſt iis, qui de voluptate, quam ſanitate ſuâ magis ſolliciti ſpretis cibis ſucci optimi, temperatis & coctu facilibus, craſſi ac vitioſi ſucci & duſpeptis per artem voluptatemque corruptis non tam explere famem quærunt (quæ ambitioſa non eſt) quam quemadmodum poſt ſaturitatem eſuriant. Quæ res facit, ut eos præferant, qui peregrinæ qualitatis labe, aut ſaltem ſuſpicione non vacant prorſus immunibus, licet horum eſum tutiorem ratio ſuadeat, experientia comprobet.

QVEMADMODVM aqua guttatim decidens aſſiduo illiſu ſenſim excavat lapidem, ſic diutina alimentorum exhibitio non minus obſcuris initiis impensè alterat & manifeſtè immutat corpora noſtra: ea ſiquidem non modo qualitatibus ſuis, ſed & ſubſtantiâ nos afficiunt ſuâ, & eò vehementiùs & penitiùs quò diutiùs, coctione in chilum, ſanguinem & ſuccos alendo corpori idoneos à calore noſtro nativo convertuntur, qui priſtini temperamenti ſemper tenaces in conditionis ſuæ ſubſtantiam degenerant, & ea in locum deperditæ diù & continuò ſuffecta laudabilem ſibique prorſus conformem omnibus corporis partibus tandem conciliat temperiem eamque firmam ac ſtabilem. Quamobrem dici vix poteſt, quàm victus exquiſitus, conſtans & diuturnus eximium ſit chronicorum morborum remedium; plurimorum contumaciam vinaturæ amicâ infringit ac ſuperat medicamentis validiſſimis non cedentem. In quibus qualitatis unius aut alterius adeſt exceſſus, ea ſimul atque ingeſta ſunt virium ſuarum proferunt indicia, eò luculentiora, quò qualitatis intenſio & activitas major, eo diutiùs quò longiores moras nectunt in ventriculo, ut ſubigantur & plane conficiantur; eorum in ſanguinem alioſque humores & partium ſubſtantiam converſione qualitates exuperantes retunduntur quidem, at non extinguntur; & eæ partibus & humoribus impreſſam intemperiem ſibi oppoſitam temperant, & ad mediocritatem reducere aptæ ſunt: at ſi nulla præexiſtat, novam inducunt, quæ frequenti iiſdem qualitatibus præditorum edulliorum uſu magis invaleſcit. Quæ familiaritati ſubſtantiæ noſtræ adjunctam habent peregrinam quamdam qualitatem ſive aſcititiam ſive congenitam, niſi coctura aut artificioſâ conditurâ ea obtundatur, periculi & terroris plenas malignitatis ſuæ notas e veſtigio dabit, anxietates, nauſeas, ructus nidorulentos, vomitus, ſitim inexhauſtam, alui profluvia, dejectam omnino appetentiam, vertiginem, convulſiones; ut olim Athenis ex copioſo coturnicum veratro nutritarum eſu plurimis obrigiſſe memoriæ proditum eſt Sin hebeſcat ea vis, tum coctione tum aliorum ciborum permixtione, & parcior ſit ciborum eſus, nullam gravem inferet noxam: at verendum ne proceſſu temporis, quæ cum ſanguine & reliquis ſuccis in univerſum corpus dimanavit, crebriore eorumdem uſu vegetior facta, ſanguinem, humores omnes quoquoverſum diffuſos ſic inquinet ac labefactet, ut in ſaniem ichoroſam ac bilioſam faceſſat, quâ viſcerum ac præſertim hepatis ſubſtantia corrumpatur. Hinc morbi occulti orientur cum ſummo virium omnium languore, quorum hyparxis non minus fugiet medicos, quam legitima eos cauſa latebit, morſque immatura obrepet iniqui medicorum opprobrij, & inſulſi potius, quam ſalſi in eos ſcommatis inane fundamentum, ſedæquiſſimum abominis mancipiorum ſupplicium.

TVBERA & fungi plantæ ſunt imperfectæ, non bulbi, pari jure deorum filij, non cibi, quos in alimentorum cenſum retulit cupiditas non neceſſitas. Illa ineptè terræ vitium, rectiùs miraculum, (maximum ſiquidem eſt aliquid naſci ſine ſemine, vivere ſine ulla radice.) Suum & liguritorum deliciæ, ac cibatus gratiſſimus, venantur ſues, ſoli olfactu retegunt, roſtro effodiunt. His ducibus vel ὑδνοφύλλῳ indicante aucupantur alienæ voluptati mancipati: hos vænui ſubjiciendos excerpunt lucri avidiores, quam alienæ ſalutis anxij: ancipites facit naturæ diverſitas, non illa, quorum una eſt, non una bonitas, duplici conſtant ſubſtantia cortice & carne. ille craſſus & durus non eſt eſui; hæc humorem duplicem continet, ſuperfluum unum aqueum in putredinem pronum; alibilem alterum, ex quo & carne ſimul attritis & perbellè ſubactis calor noſter nativus ſuccum elicit non vitioſum, craſſum, frigidum, nutriendis corporis noſtri partibus non planè ineptum; eorum ſimilis non eſt ſemper craſſities, quorum cortex maculis diſtinctus caro candida tenuiorem & ſuaviorem ſuppeditant, quam quæ cute ſunt nigrâ vel ſubrubrâ & carne ſubflavâ. Fungis partium diſſimilium & organicarum ineſt varietas, non tuberibus, utriſque ſimilarium par numerus, callus & pulpa, hæc uſquequaque ſibi ſimilis, non ille. Horum alij deleterij ſunt, & quidem naturâ ſuâ, edules alij, & hi caſu venenatam qualitatem identidem contrahunt ex natalibus ſuis, ferri rubigine inquinati, vel panni putridi viciniâ, vel venenatorum animantium morſibus; dubius idcirco eorum eſus, quem ſemper ſuſpectum reddit humor extrementitius γλοιώδης ἐπίπαγος, cum tenui acoris participe connatus, quo luxuriant, gravium morborum & ſymptomatum parens: horum tria ſigna pathognomonica, ἄσθμα πνιγμὸς ἐοικὼς ταῖς ἀγχόναις & ὀδύνη γαστρός; hæc tam acris eſt nonnunquam, ut animi deliquium conſequatur & mador totius corporis cum perfrigeratione: communia duo cholera & diarrhœa. Humorem hunc nec ejuſdem plane moris, nec pari copia ſingulis indidit natura; idcirco non eadem eſt omnium indoles: verni autumnalibus præſtantiores: inter quos boleti ſive capreolini omnium minimi, ſeſſiles præferendi meruliis Galeno ἀμανίταις, Plinio ſuillis: Autumnales, qui rubent callo minus diluto rubore, quam boleti nomenque generis retinent, ſoli ſunt in uſu: candidi velut apice flaminis inſignibus pediculis in regionibus calidis, non in frigidis eduntur impunè.

ESCVLENTA ex eorum ſunt genere quæ τὰ πρός τι, eorum ratio tria includit, familiaritatem ſubſtantiæ cum eo cujus ſunt eſculenta; hæc fundamentum eſt appetitus; cum eo proportionem convenientem, quæ alterationum illarum & mutationum omnium principium; & ſimilitudinem ſubſtantiæ, quæ ubi reapſe omnimoda exiſtit, earum finis eſt. Subſtantiæ familiaritas naturæ, non artis opus. Illius judex præcipuus guſtus, tum olfactus; idcirco nares vicinitatem oris ſecutæ ſunt: de ea judicium fert ille ex ſaporis, & quidem rectius certiuſque, hic ex odoris ſuavitate: ille, non hic ex ſubſtantiæ teneritudine & lævitate, eamobrem guſtus eſt quidam tactus. Ex tam multis tamque variis quibuſcum nobis intercedit ſubſtantiæ affinitas, alia ad extemporaneos uſus producit natura, hinc nullo adhibito artificio fructus recentes plurimi etiam cum termite devulſi eduntur, vel vieti, vel fracidi (dari fungum quemdam candidum regium his annumerandum refragatur fungi natura) alia tot ſunt numeto tamque varij generis, ut ea parandi & coquendi artes innumeras, mille condiendi modos invenerit neceſſitas aut cupiditas, quibus, ſi quid illis inſit vitij, eluatur, tum ea odoris & ſaporis gratia & ſubſtantiæ teneritudo, friabilitas aut mollities concilientur, quibus erudito palato grata ſunt, alioquin ne deguſtare dignaremur, quis grana frumenti optimi glumis excuſſa dentibus terere vellet, ut famem expleret? Tubera ex conditione ſoli & loci, in quo ſponte proveniunt latitantque animalium venenatorum morſibus & inquinamentis nequaquàm patent; ex coctionis modo & eorum quibuſcum torrentur aut elixantur virtutibus ingratus illorum ſapor perit, & odor gravis tam facile corrigitur, quam illorum humor excrementitius crudus & aqueus, utriuſque author nullo pene negotio diſcutitur. Idem ſi de veſcis fungis ſtatui patiatur humor tenuis aceſcens, quo diffluunt, refragatur eorum ſuccus, σύγκομος ægre coctionem admittens, qua incraſceſſere quidem poteſt, non penitùs incidi ac diſſecari ejus viſciditas, quæ ne eorum, quibuſcum coquuntur cedit viribus, multò minus planè debellatur: & ſi quod illis venenum fortuito ſit affrictum, id elixatione vel torrefactione refringi poteſt non omninò reprimi.

EAMOBREM fungos naturâ vel caſu deleterios, immo & præſtantiſſimos, ſed crudos, vel imperfectè coctos, vel nimiâ copiâ devoratos mortis ſeminium non ineptè quis indigitarit. Ab his in cibos adhibitis morbi graves & periculoſi excitantur, mors præmatura acceleratur, à quâ non tam oxymelitis potus, aut aquæ egelidæ balneum Pauſaniæ puellam vindicavit, quam vomitus (quovis alexipharmaco præſentius remedium) is non ſemper tempeſtivus. Ne noceant præſtat in totum abſtinere, quam eorum vitium excoquere mero, fæce illius uſtâ, aceto, pyro ſilveſtri, pyraſtri foliis, rutâ, raphano, abſynthio, nardo, ſale, nitro, aphronitro, ſtercore columbino vel gallinaceo, vel etiam cocturâ duplici: ſi parcus ſit eorum eſus, vix aliquid noxæ accedet (ſi modo rarus,) ſi creber, vel continuus pravam tandem totius corporis conſtitutiònem inferet; idcirco æquiſſimus leviſſimæ voluptatis contemptus antiquaret, & merito optimi ſoli venales non ſunt; à vitioſis diſtinguere vix ulli datur quantumvis in eorum cognitione exercitato, virus illis inuſtum à natalibus, aut rerum viciniâ, quæ cum illis inimico diſſident odio, eorum formam externam non vitiat nec colorem natium immutat: periculum facere illorum bonitatis aut pravitatis per multa variaque experimenta laborioſius: quis tantum temporis conterere, tantum operæ in re tam parum utili explorandâ ponere vellet? præſertim cum vitium quodvis impreſſum an illis retegi poſſit, ambigatur? cibi tam dubij eſus temerarius. In tuberibus nihil occultum ſive congenitum ſive adventitium, vires eorum omnes ſub ſenſuum cognitionem recidunt, ſi quis illis inſit defectus, is ſe profert corticis & carnis colore, qui & bonitatis index eſt, dotes eorum variæ, rebus quibuſcum bulliunt, aut incoquuntur ſaporis & odoris ſuavitatem ex facili aſciſcunt, per ſe nequaquam ſapida; nutriendi vim obtinent, at ſuccum frigidum & craſſum ſuppeditant, ventriculo coquenti laborem faceſſunt, non omni ſemper, nec parem: is in ſanguinem converſus vehiculo habet opus, ut in partes ſolidiſſimas, quibus alendis maxime idoneus eſt, derivetur; ſingularem condiendi & coquendi modum poſtulant, ut grata palato ſint & ſalubriora: eorum arte præparatorum eſu ancipiti morbo, vel repentina morte quemquam correptum eſſe hactenus inauditum eſt.

Ergo tuberum quam fungorum eſus tutior?

Proponebat Lutetiæ CLAVDIVS DE QVANTEAL, Caſtellioſequaneus, A. R. S. H. M. DC. LXX.